

Вук Караџић

СРПСКЕ
НАРОДНЕ
ПРИПОВИЈЕТКЕ

Предговор и приређивање
Миодраг Матицки

ВУКОВА ЗАДУЖБИНА

Laguna

Copyright © 2017, овог издања, ЛАГУНА
и ВУКОВА ЗАДУЖБИНА

На предњој корици дрворез са ликом Вука Караџића,
рад непознатог аутора.

На наспрамној страни Вук Караџић
на дагеротипији Анастаса Јовановића из 1850.

© Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Вънъ Колепъ Карагучуковъ

Садржај

Миодраг Матицки:

Вукове народне приповећке – источник аутентичне српске ђрозе са средине 19. века. 13

I) СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРИПОВИЈЕТКЕ (1853)

Предјовор (Вук Караџић) 37

Међедовић 43

Чардак ни на небу ни на земљи. 50

Немушти језик. 54

Златна јабука и девет пауница 59

Стојша и Младен 72

Ђаво и његов шегрт. 83

Права се мука не да сакрити 88

Аждаја и царев син 92

Змија младожења 100

Опет Змија младожења. 104

Коме Бог помаже, нико му наудити не може . . .	110
Златоруни ован	116
Усуд	123
Ко мање иште, више му се даје	132
Милостива снаха и немилостива свекрва.	136
Правда и кривда.	138
Очина заклетва	141
За што у људи није табан раван?	146
Ђавоља маштанија и Божја сила	148
Побратимски дарови	151
Калуђер и четири грјешника	154
Копање блага.	156
Лијепе хаљине много којешта учине.	159
Дјевојка бржа од коња	162
Дјевојка цара надмудрила	164
Чудновата тица	168
Црно јагње	171
Царева кћи овца.	174
Три јегуље	177
Чудотворни нож	181
Чудновата длака.	184
Пепељуга	187
Зла маћеха	193
Маћеха и пасторка	196
Опет Маћеха и пасторка	201
Како су радиле онако су и прошле.	206
Зла жена	209

Дивљан	213
У цара Тројана козје уши	216
Цар Дукљан	219
Ђевојка, удовица и пуштеница	221
Једна гобела у као а друга из кала	223
Соломуна проклела мати	226
Лаж за опкладу	228
Краљ и чобанин	232
Ко умије, њему двије	237
Два новца	240
Све, све, али занат	245
Међед, свиња и лисица	248
Лисица се осветила вуку	251

II) СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРИПОВИЈЕТКЕ (1870)

<i>Догађајак</i>	259
Баш-Челик	261
Ђела	283
Гвозден човјек	286
Кум риба	292
Царичина снаха овца	295
Вилина гора	298
Тица дјевојка	301
Цар хтио кћер да узме	304
Три прстена	309
Зла свекрва	312
Опет Зла свекрва	316
У лажи су кратке ноге	320

Јарац живодерац	330
Добра дјела не пропадају	333
Царева кћи и свињарче	342
Сунчарева мајка	346
Лијек од мађија	350
Биберче	352
Царев зет и крилата баба	356
Свети Сава и ђаво	364

Шаљиве приче

Пијесак и свети Петар	368
Ко је то? – Никола!	369
Мој је предњак	370
Зет и пуница	373
За што су простаци сиромаси	375
Поп и парохијани	376
Оклад шта је најбјеље	378
Љениви слијепац	379
Зет у пуницама	380
Сељанин и господар	382
Сељани купују памет	384
Крепао котао	386
Вина мијех и његова пјесма	388
Циганин и властелин	389
Кафа и њезино црнило	391
Кудров и кусов	393
Кад се арчи нек се арчи	394
Жеђа и вино	395

Утопио се поп што није руку дао	396
Зла жена сачувала мужа	397
За што се свети Игњатије зове Богоносац	398
Боник и болест	400
Грјешник и луди исповједник	401
Кум и његова прасица	403
Капа и сват	405
Слово иже, али сирца ниже	406
Ђаволска сланина	407
Еро с онога свијета	409
Шта је најгоре на свијету, или Пијан Србин и гладан Турчин	412
Еро и Турчин	413
Еро и кадија	415
Хоће воденичар у војску	416
Бекри-Мујо	418
Циганче, па Циганче!	421
Несретнику се не може помоћи	422
Млада и Циганин	423
Како се Краљевић Марко јунаштву научио	424
Ко није добро свезао?	425
Како се медвјед преварио	426
А шта ти је?	427
Како Циганин научи коња гладовати	428

III) ДАНИЦА (1834)

[Шербеташче]	433
[Не помози, Боже]	434

<i>Речник мање познатих речи</i>	435
<i>Хронологија живота и рада Вука Караџића</i>	461
<i>Напомена уз ово издавање.</i>	485

I
СРПСКЕ НАРОДНЕ
ПРИПОВИЈЕТКЕ
(1853)

Насловна страна *Српских народних приповиједака* из 1853. године

СРПСКЕ НАРОДНЕ

ПРИШОВИЦКЕ

СКУПИШО ИХ И НА СВИЈЕТ ИЗДАО

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ.

Mit Vorbehalt des Uebersetzungs-Rechtes.

У БИЈУ

У ЦИТАМИЊИЈИ ЈЕРМЕНСКОГА МАНАСТИРА

1853.

Предговор

Године 1821 ја сам у Давидовићевијем новинама наштампвао неколико нашијех народнијех приповиједака и загонетака, уз које сам ово казао:

„Ја сам прије неколике године дана хтио да издам малу књижицу народнијех Српскијех приповиједака и загонетака, и био сам им овај предговор написао:

„Нека родољубиви Мушицки лети за Пиндаром и за Хорацијем, нека се дружи и пореди с Рамлером, с Клопштоком, с Державином и с Дмитријевим; нека дубоко замишљени Соларић истражује и доказује којијем су језиком говорили земљаци и врсници Рема и Ромула; коме Србину Српски језик не ваља, *нека ја њој правља њо своје вкусу*, и нови нека гради; 'Не завидим, на част сваком своје;' а ја ћу само готово да скупљам оно што је народ Српски већ измислио.

„Колико се овај посао чини ласан толико је и још више широк и дугачак. Читав човјечиј вијек требао би једноме безбрижном човјеку да скупи све наше народне пјесме, приповијетке, приповијести, загонетке, обичаје

и ријечи. И кад би се мислило на свршетак, не би још ни чему томе било ни почетка, али почињач мисли: само нека се почне, па ће свагда бити лакше додати и наставити него ли што изнова почети и начинити. А оваке народности треба купити док се нијесу *просвјешћенијем* и новијем *модама* загушиле и искоријениле.

„Пјесме, загонетке и приповијести, то је готова народна књижевност, којој ништа више не треба него је *вјерно, чисто и непокварено* скупити; али у писању приповиједака већ треба, мислити и ријечи намјештати (али опет не *по својој* укусу него по својству Српскога језика), да не би ни с једне стране било претјерано, него да би могао и учен читати и прост слушати; а ја сам казао у предговору к Српском рјечнику како је то за мене тешко! Па још видим да и поред све муке и труда опет остају погрјешке! У томе нека ме правда Доситије, који је у овакој струци писања готово последије *тридесет* година поправио своју једну погрјешку, па још није погодио како би требало.“

Ово је казано онда, а сад уз ову књижицу ваља казати јоште што.*

* Још у огласу из 1852. године којим најављује ову књигу, Вук је написао: „Опростивши се *рјечника*, не дангубећи ни мало рад сам се трудити еда бих јоште што од смрти уграбио и на свијет издао. И тако ево најприје наших *народнијех приповиједака*, за које мислим да ће у својој роду бити тако знатне као што су народне пјесме у својој. Као што су пјесме углед језика наше народне поезије, тако ће ове приповијетке бити углед народнога језика у прози. Као што сам пјесме штампао у различнијем нарјечијама, како сам коју гдје добио, тако ће бити наштампане и ове приповијетке: биће их из Бачке, из Сријема, из Србије, из Херцеговине, из Боке Которске и т. д. Књига ће ова особито бити за младеж и мушку и женску, а и стари људи и жене читаће је с великом радости како ради чистога народног језика тако и ради народнијех мисли у овој струци умотворине народа нашега.“ (Прим. прир.)

Приповијетка у народу нашем, особито по јужнијем крајевима, највише се зове *ѝрича*, као што се говори и *ѝричайѝи* мјесто *ѝриповиједатѝи*, а гдјешто и *ѝаѝика*.

Наше народне приче или приповијетке готово се могу раздијелити на *мушке* и на *женске*, као и пјесме. Женске су приповијетке оне у којима се приповиједају којекаква чудеса што не може бити (и по свој прилици само ће за њих бити ријеч *ѝаѝика*, Њемачки *Mahrchen*); а мушке су оне у којима нема чудеса, него оно што се приповиједа рекао би човјек да је заиста могло бити. Многе су мушке приповијетке смијешне и шаљиве. Мушке приповијетке опет би се могле раздијелити на дугачке и на кратке. По овоме правилу мушке су приповијетке у овој књижици по броју ове: 25. (*Дјевојка цара надмудрила*), 41. (*Ђевојка, удовица и ѝушѝеница*), 42. (*Једна ѝобела у као а друѝа из кала*), 44. (*Лаж за оѝкладу*), 45. (*Краљ и чобанин*), 46. (*Ко умије, њему двије*), 47. (*Два новца*), 48. (*Све, све, али занайѝ*), а остале су све женске. Као што има пјесама за које се управо не може казати или су женске или јуначке, тако има и приповиједака које су између женскијех и мушкијех.

Приповијетку оvdје 1. (*Међеговић*) и 49. (*Међег, свиња и лисица*) ја сам слушао од Тешана Подруговића, пак сам их послѝје писао како сам их упамтио; 18. (*За шѝо у људи није ѝабан раван?*), 32. (*Пейељуѝа*), 37. (*Зла жена*), 41. (*Ђевојка, удовица и ѝушѝеница*), 42. (*Једна ѝобела у као а друѝа из кала*), 43. (*Соломуна ѝроклела майѝи*), 44. (*Лаж за оѝкладу*) и 48. (*Све, све, али занайѝ*) слушао сам још у Тршићу, пак сам их послѝје писао како сам се опомињао, а 47. (*Два новца*) слушао сам у Новом саду од једног просјака, пак сам је послѝје писао; 2. (*Чардак, ни на небу ни на земљи*) написао ми је у Берлину

1844 године кнез Михаило М. Обреновић, као што је он слушао у дјетињству од својијех дадиља; 3. (*Немушии језик*), 4. (*Злајна јабука и девети њауница*), 5. (*Стојша и Младен*), 6. (*Ђаво и његов шејриј*), 7. (*Права се мука не да сакриши*), 8. (*Аждаја и царев син*), 14. (*Ко мање ишише више му се даје*) и 39. (*У цара Тројана козје уши*) приповиједао ми је и писао 1829 године у Земунскоме лазарету Грујо Механџиј из Сентомаша*; 16. (*Правда и кривда*), 19. (*Ђавоља машијанија и Божја сила*), 20. (*Побраштимски дарови*), 21. (*Калуђер и четири њрјешника*), 22. (*Койање блаја*), 23. (*Лијеше хаљине много којешта учине*), 24. (*Дјевојка бржа од коња*), 26. (*Чудновата шиица*), 27. (*Црно јайње*), 28. (*Царева кћи овца*), 29. (*Три јејуље*), 30. (*Чудовијорни нож*), 31. (*Чудновата длака*), 33. (*Зла маћеха*) и 40. (*Цар Дукљан*) послао ми је из Боке Г. Вук Врчевић; 25. (*Дјевојка цара надмудрила*) и 38. (*Дивљан*) послао ми је Г. поп Вук Поповић из Рисна; 45 (*Краљ и чобанин*) и 46. (*Ко умије, њему двије*) писало ми је 1835 године по наредби поменутога попа Вука у Рисну једно ђаче из Српске школе; 11. (*Коме Бој њомаже, нико му наудиши не може*), 12. (*Злајоруну ован*), 17. (*Очина заклейва*) и 35. (*Ојеш маћеха и њасијорка*) послао ми је Лазар Марјановић, који је био Грчки учитељ у Земуну; 50. (*Лисица се осветила вуку*) дао ми је написану Г. Дамјан Грубовић, свештеник из Хрватске из села Љубине (на сухој међи у II банској регементи); 15. (*Милостиива снаха и*

* Грујо је Механџиј био трговчић и поменуте године ишао је некаквим послом у Србију, па кад се одонуд у јесен врати, састанемо се у земунскоме лазарету. И не имајући никаква посла дању смо највише спавали а ноћу приповиједали. Кад ја чујем да он зна овако много и лијепијех приповиједака, замолим га те ми их ондје напише, а уза њих и неколике народне пјесме, као што је поменуто у предговору к IV књизи народнијех пјесама (у Бечу 1833).

немилостива свекрва), 34 (*Маћеха и њасѣорка*) и 36. (*Како су радиле онако су и њрошле*) послала ми је госпођица Милица Стојадиновића из Врдника; 9. (*Змија младожења*) и 10. (*Ојей змија младожења*) послао ми је Земунски учитељ Г. Димитрије Чобић; као што је ова посљедња, оваку ми је од прилике послала и госпођица Милица Стојадиновића, а и Г. Василије Јовановић кад је био учитељ у Земуну дао ми је једну написану; 13. (*Усуг*) написао ми је поменути Грујо Механџић, а и Лазар Марјановић послао је једну од прилике оваку.

Као што се пјесме по народу различно пјевају тако се и приповијетке различно приповиједају: ја сам *њейељуу* имао написану и од госпођице Милице Стојадиновића и од Г. Чобића, али је овдје наштампана онако као што сам је ја у дјетињству слушао. Приповијетка је ова наштампана и у *Љењојису* у I. ч. од године 1842 с потписом на крају I. С. (Јован Суботић), и ова се од моје највише по том разликује што у њој о крави нема ни спомена.

Г. Атанасије Николић наштампao је у Биограду 1842 и 1843 године двије књижице: „*народне Србске њриповедке*“, али штета што језик у овијем приповијеткама нити је чист народни нити је језик нашијех народнијех приповиједака, него у њима има и граматичнијех погрјешака у нашем народном језику (као н. п. *живеше* човекъ, *руке имъ беше* дугачке, *сбчећи*, *њеняјући се*, *њовајући викајући*, *њремењајући*, *дркњајућимъ* гласомъ, *децама*, *њроменуо*, *безъ да е* што окусио, *за увеличањи*, и т. д.) и ријечи којијех у нашем народном језику нема (као н. п. *число*, *безчислений*, *ноњочислений*, *човечесњво*, *оњрицањеланъ*, *очаяние*, *судбе човеческе*, *дњњсњвовањи*, *њресњсњвенный*, *удивление*, *нењодованіе*, *нањтавление*, *зачањије*, *њрењије*, *њприсутњвје*, *бездњліе*, *обрежје*,

*извѣстїе, излишїе, восїиїаїи, волшебница, возрастїь, човекоїознаня, їриїяжавао, и т. д.), тако да би човјек на много мјеста могао рећи да су приповијетке ове превођене с Њемачког језика. – Познато је да је Г. Ђорђије К. Стефановић још прије неколико година скупио подоста нашијех народнијех приповиједака и послао их Матици Српској да их она наштампа, а она их предала некоме да их *їоїрави*, пак тако остало и до данас, само је од њих наштампана једна у III ч. *Љеїоїиса* за годину 1846 *Сынъ царевъ и їри лабуда*.*

Ја имам још за једну оваку књижицу нашијех народнијех приповиједака, али би ми било врло мило кад би ми још коју ко послао, особито из Херцеговине и из Босне и из старе Србије; само молим свакога који би их писао да он не поправља ништа, него да пише управо онако као што му их ко усприповиједа, па гдје буде потребно да се која ријеч премјести или дода или изостави, то ћу ја чинити, као што сам радио и у овима свима које сам написане добио.

У Бечу о Мученицима 1852.

В. С. К.

Међедовић

У некакоме селу пођу жене у планину да траже дивљега броћа, и тако врљајући по планини једна од њих зађе и дође пред једну пећину из које изиђе међед те је ухвати и одведе унутра; и онђе живећи с њоме, жена затрудни и роди мушко дијете.

Пошто дијете мало поодрасте, жена се некако украде и утече у село кући својој. Међед је једнако којешта доносио и дијете хранио, као му прије и матер. Кад дијете нарасте повелико, оно навали да иде из пећине у свијет. Међед га стане од тога одвраћати говорећи му да је он још млад и нејак, а у свијету има злијех звјерова који се зову људи, пак ће га убити. И тако се дијете мало поумири и остане у пећини. Послије некога времена дијете опет навали да иде у свијет, и кад га међед друкчије није могао одвратити, а он га изведе пред пећину под једну букву, па му рече:

– Ако ту букву можеш ишчупати из земље, онда ћу те пустити да идеш у свијет, ако ли не можеш, још ваља да сједиш код мене.

Дијете спопадне букву, па повуци тамо повуци амо, али не може да је ишчупа; онда се опет врати с оцем у пећину. Кад послѣ некога времена дијете опет навали да иде у свијет, међед га изведе пред пећину и каже му да огледа може ли сад ишчупати букву из земље. Дијете букву спопадне и ишчупа. Међед му онда рече да јој окреше гране, па приметивши је на раме као кијачу да иде у свијет. Дијете послуша оца, и идући тако по свијету, дође у једно поље где су се неколике стотине плугова биле састале те орали спахији. Кад дође к ратарима, запита их еда би имали што да му даду за јело. Они му одговоре да причека мало, сад ће се њима донијети ручак, па ће ручају они онолики, ручаће и он. Док су они још то говорили, а то се помоле кола и коњи и мазге и магарци с ручком. Кад се ручак донесе, Међедовић рече да ће он то све сам појести. Ратари се зачуде и реку му како ће он појести толико јело што је донесено за толико стотина људи! Он опет рече да хоће, и оклади се с њима: ако не поједе да им да своју кијачу, ако ли поједе да они њему даду све што је гвоздено на њиховијем плуговима. Ручак се постави, и Међедовић се наклопи те поједе све, и још да је било. Онда му они скупе с плугова све што је гвоздено на једну гомилу, а он усуче неколике брезе, па све повеже и натакне на своју кијачу па приметивши је на рамо отиде к некакome ковачу и рече му да му од онога гвожђа скује буздован на ону кијачу. Ковач се прими тога посла, али му се учини да је гвожђа много, па га сакрије готово пола, а од осталогa буздован слупа којекако. Међедовићу се учини буздован мали према оноликоме гвожђу, а и оно што га је да није начињен као што би требало. За то кад буздован насаде на кијачу, Међедовић да би га огледао је ли добар, баци га у небо пак се подањ

начетвороножи, те га дочека у леђа. Буздован несрећом ковачевом прсне, онда Међедовић размахне кијачом те ковача убије, па отиде у његову кућу и нађе све сакривено гвожђе; и однесе га са онијем комадима од буздована другоме ковачу, и каже му да му скује буздован на кијачу, али му рече да се не шали него од свега гвожђа добар буздован да скује, ако није рад проћи као и онај прије што га је ковао. Ковач чувши још прије шта је било од онога ковача, скупиле све своје момке, па оно све гвожђе саставе уједно и скују буздован врло добар колико се игда могло. Кад насаде буздован на кијачу, Међедовић опет да би га огледао, баца га у небо, и начетвороножи се подањ, али се буздован не разбије него одскочи од леђа... Исправивши се Међедовић рекне:

– Сад је буздован добар – па га заметне на раме и пође даље.

Идући тако нађе у пољу једнога чоека ђе је упрегао у ралицу два вола те оре, и дошавши к њему запита га еда ли има што за јело. Човек му одговори:

– Сад ће моја кћи донијети мени ручак, пак ћемо подијелити што је Бог дао.

Међедовић му стане казивати како је он појео све што је било приправљено за неколико стотима ратара, „а шта ће сад у једноме ручку бити мени, шта ли ће теби?“ У томе ето ти ђевојке с ручком. Како ђевојка ручак постави, Међедовић се одмах рукомхвати да једе, а човек му не дадне него му рече:

– Не! док се не прекрстиш овако као и ја.

Међедовић гладан не имајући куд камо прекрсти се, па онда почну јести, и наједу се обојица и још им претече. Међедовић гледајући у ручконошу, која је била крупна и здрава и лијепа ђевојка омили му, и рече оцу њезину:

– Хоћеш ли ми дати ову своју кћер да се женим њоме?

Чоек му одговори:

– Ја бих ти је радо дао, али сам је обрекао Брку.

Међедовић на то рекне:

– Бре шта марим ја за Брка? Ја ћу Брка овијем буздованом.

А чоек му рекне:

– Бе и Брко је неки; сад ћеш га виђети.

У томе стане хука с једне стране, док се иза брда помоли један брк и у њему триста и шездесет и пет тичијих гнијезда. Мало по мало помоли се и други брк; ето и Брка. Како дође к њима а он легне ничице ђевојци главом на крило, и рече јој да га побиште. Ђевојка га стане бискати, а Међедовић уставши полагаано, распали својијем буздованом Брка у главу; а Брко прстом на оно мјесто говорећи ђевојци:

– Ето овђе ме нешто уједе – а Међедовић опет буздованом на друго мјесто, а Брко опет прстом на оно мјесто:

– Ево овђе ме опет нешто уједе.

Кад га удари трећи пут, Брко се опет пипне онђе и срдито повиче:

– Та зар си слијепа? Ево овђе ме нешто коље.

Онда му ђевојка каже:

– Не коље тебе ту ништа, него те ево чоек бије.

Кад Брко то чује, он се тргне и скочи на ноге, а Међедовић већ бацио свој буздован па бјежи преко поља, а Брко се натура за њим. Међедовић полакши поизмакне пред Брком, али Брко никако не ће да га се махне. Међедовић бјежећи тако дође на једну воду, и нађе код ње људе на гумну ће вију шеницу, и повиче им:

– Помагајте, браћо, за Бога! ево ме ћера Брко. Шта ћу сад? како ћу пријећи преко ове воде?

А један од онијех људи пружи му лопату говорећи:

– Сједи на лопату да те пребацим.

Међедовић сједне на лопату, а чоек размахне њоме и пребаци га на другу страну, а он бјежи даље. Мало за тијем ето ти на гумно и Брка, па запита људе:

– Прође ли овуда таки и таки чоек?

А они му кажу да прође. Брко их запита:

– Како пријеђе преко ове воде?

А они му одговоре:

– Прескочи.

Онда се Брко залети, па хоп! преко воде на другу страну, па поћерај за Међедовићем. Међедовић бјежећи уз једно брдо врло сустане, а кад изиђе на брдо, нађе чоека на узораној њиви који је у торби о врату имао сјеме, па по један пут заграби шаком те сије, а по други у уста те једе; овоме чоеку повиче он:

– Помагај, брате, за Бога! ћера ме Брко, и ево га сад ће ме стићи! Него што ћу чинити? Сакриј ме ће!

А чоек одговори:

– Богме Брко није шала. Али не знам ће ћу те сакрити; него ходи овђе у мију торбу у сјеме.

И тако га узме у торбу. Кад Брко по том дође, и запита га за Међедовића, он му каже да је он одавно онуда прошао, и до сад Бог зна куд је отишао. Онда се Брко врати натраг. Чоек онај сијући жито заборави за Међедовића, и узме га један пут са житом у шаку, те метне у уста. Међедовић се поплаши да га не прогута, те по устима овамо онамо док срећом нађе један крњав зуб, те се у њему устави и прићуги. Кад сијач у вече дође кући, он повиче на снахе:

– Дајдете, ћецо, оне моје зубне чачкалице, нешто ме жуља у ономе моме поквареном зубу.

Снахе донесу два велика гвоздена ражња, па пошто он зине, подувре једна с једне друга с друге стране, док Међедовић искочи из зуба. Онда га се сијач тек опомене, и рекне му:

– А жље те сакрио! умало те нијесам прождерао!

Иза тога пошто вечерају и стану се о свачему разговарати, запита Међедовић домаћина шта му је било ономе зубу, те је онако мимо све остале покварен. А домаћин му стане овако приповиједати:

– Једном пођемо нас десетак су тридесет коња у Дубровник по со. Идући тако нађемо једну ђевојку код оваца, па нас запита куда ћемо, а ми јој кажемо да идемо у Дубровник по со; а она рече: „Шта да се мучите тако далеко? Ево има у мојој плетивачи нешто соли што је претекло кад сам мрсила овце, мислим да ће вам свима бити доста.“ И тако онђе погодивши се с њоме, она скине с руке своју плетивачу, а ми с коња своје вреће, па пуни и мјери, док напунимо вреће за све тридесет коња. Пошто се онђе с њоме намиримо, вратимо се натраг. Ово бијаше у јесен, и вријеме бјеше доста лијепо; али један дан пред ноћ кад бијасмо наврх Чемерна, нешто се наоблачи па окрене снијег са сјевером да се пометемо и ми и коњи. У том се још на већу нашу несрећу смркне са свијем, и тако тумарајући овамо онамо, док један од нас срећом набаса на једну пећину и повиче: „Овамоте, браћо! Ево сухоте!“ Онда ми један по један овамо, док сви уђемо и уведемо све тридесетеро коња, па коње растоваримо и наложимо ватру, те преноћимо као у кући. Кад сјутрадан сване, а то имаш шта виђети: ми сви у једној људској глави која стајаше између некакијех винограда. Док се ми томе још чуђасмо и коње товарасмо, не лези враже! ето ти пудара

од онијех винограда, па узме ону главу с нама те метне у праћу, па окренувши је неколика пута себи изнад главе, баци је преко винограда да плаши чворке, и кад паднемо на једноме брду онда ја покварим овај зуб.

И на част вам лаж.

Чардак ни на небу ни на земљи

Био један цар, па имао три сина и једну кћер, коју је у кафезу хранио и чувао као очи у глави.

Кад ђевојка одрасте, једно вече замоли се оцу своме да јој допусти да изиђе с браћом мало пред двор у шетњу, и отац јој допусти. Али тек што изиђе пред двор, у један мах долети из неба змај, шчепа ђевојку између браће и однесе је у облаке. Браћа отрче брже боље к оцу и кажу му шта је било, и реку да би они ради своју сестру потражити. Отац им допусти да иду да је траже, и да им свакоме по коња и остало што треба за пут, и тако они отиду. По дугоме путовању наиђу на један чардак, који нити је на небу ни на земљи. Дошавши онђе, помисле да не ће у ономе чардаку бити њихова сестра, па се одмах стану договарати како би се уњ попели, и послвије дугога промишљања и договора, договоре се да један од њих свога коња закоље, и од коже коњске да окроје опуту, па притврдивши један крај од ње за стријелу, да пусте одоздо стријелу из лука да се добро за чардак прихвати, како би се уз њу пети могли. Млађа два брата реку

најстаријему да он свога коња закоље, али он не шћедне, па ни средњи не шћедне, онда најмлађи закоље свога, од коже његове окроји опуту, један крај од ње веже за стријелу, пак је пусти из лука у чардак. Кад дође да се пењу уз опуту, опет најстарији и средњи не шћедну се пети, него се попне најмлађи. Попевши се горе, стане ићи из једне собе у другу, и тако наиђе на једну собу у којој види своју сестру ће сједи а змај јој метнуо главу на крило па спава а она га биште. Она кад види брата својега, уплаши се и почне га тихо молити да бјежи док се није змај пробудио, али он не шћедне, већ узме буздван, па размахне њиме и удари змаја у главу, а змај иза сна маши се руком на оно мјесто ће га је он ударио па рече ћевојци:

– Баш овђе ме нешто уједе.

Кад он то рекне, а царев га син још једном удари у главу, а змај опет рече ћевојци:

– Опет ме нешто овђе уједе.

Кад он и трећи пут замахне да га удари, онда му сестра руком покаже да га удари у живот, и он га удари онамо, и како га удари, змај остане на мјесту мртав, а царева га кћи стури с крила, па притрчи брату своме, те се с њиме пољуби, па онда, узевши га за руку, стане га водити кроз све собе.

Најприје га уведе у једну собу у којој је био један вран коњ за јаслима привезан с цијелијем такумом од чистога сребра. Потом га одведе у другу собу, у којој је за јаслима стајао бијел коњ с такумом од сухога злата. Најпослије га одведе и у трећу собу ће је за јаслима био кулатаст коњ и на њему такум драгијем камењем искићен. Кад прође те собе, онда га сестра одведе у једну собу у којој је ћевојка једна сједила за златнијем ћерћефом и златном жицом

везла. Из те собе одведе га у другу у којој је друга ђевојка златне жице испредала. А најпослије уведе га у једну собу у којој је трећа ђевојка бисер низала, и пред њом на златној тепсији од злата квочка с пилићима бисер кључала. Све ово обишавши и виђевши врати се натраг у ону собу где је змај мртав лежао, па га извуче напоље и баци на земљу, а браћа кад га виде, умало их грозница не ухвати. По том најмлађи брат спусти најприје сестру своју браћи, па онда све три ђевојке, сваку с њезинијем радом, једну за другом; спуштајући ђевојке браћи, сваку је намјењивао чија ће која бити, а кад спусти трећу, и то ону с квочком и пилићима, он њу за себе намијени. Браћа његова завидећи му што је он био јунак те је сестру нашао и избавио, пресијеку опуту да он не би могао сићи, па онда нађу у пољу једно чобанче код оваца, и преобуку га и мјесто брата свога оцу поведу, а сестри својој и ђевојкама оштро запријете да никоме не казују шта су они учинили.

Послије некога времена дозна најмлађи брат на чардаку да се браћа његова и оно чобанче онијем ђевојкама жене. Онај исти дан у који се најстарији брат вјенчавао, он узјаше на вранца, па баш кад су сватови из цркве излазили, долети међу њих, те свога брата, младожењу, удари мало буздованом у леђа да се одмах с коња праметнуо, па онда одлети опет натраг у чардак. Кад дозна да му се средњи брат жени, а он у оно исто вријеме кад су сватови из цркве ишли, долети на ђогату, те и средњега брата онако удари да се одмах с коња праметнуо, па између сватова опет одлети. На пошљетку дознавши да се чобанче његовом ђевојком жени, узјаше на кулаша, и долети у сватове баш кад су из цркве излазили, те младожењу буздованом удари у главу да је на мјесто мртав

пао, а сватови онда ђипе да га ухвате, али он не шћедне ни бјежати, него остане међу њима, па се покаже да је он најмлађи царев син а не оно чобанче, и да су га браћа из зависти оставила на ономе чардаку у коме је он сестру нашао и змаја убио, а то све засвједочи и сестра и оне ђевојке. Кад цар то чује, он се наљути на своја два старија сина и оћера их одмах од себе, а њега ожени ђевојком коју је себи изабрао и остави га наком себе да царује.

Немушти језик

У некаква човека био један чобан који га је много година верно и поштено служио. Једном, идући за овцама, чује у шуми неку писку, а не знадијаше шта је. На тај глас отиде он у шуму да види шта је. Кад тамо, али се запожарило па у пожару змија пишти. Кад чобан то види, стане да гледа шта ће змија радити, јер се око ње са свију страна било запожарило, и пожар се једнако к њој примицао. Онда змија повиче из пожара:

– Чобане, забога, избави ме из ове ватре!

Онда јој чобан пружи свој штап преко ватре, а она по штапу изађе, па њему на руку, па по руци домили до врата и савије му се око врата. Кад чобан то види, нађе се у чуду, па рече змији:

– Шта је то, у зао час! ја тебе избавих, а себе погубих.

Змија му одговори:

– Не бој се ништа, него ме носи кући моме оцу. Мој је отац змијињи цар.

Онда јој се чобан стане молити и изговарати да не може оставити својих оваца, а змија му рече:

– Не брини се ни мало за овце; овцама неће бити ништа; само хајде што брже.

Онда чобан пође са змијом кроз шуму и најпосле дође на једну капију која је била од самих змија. Кад дођу ту, змија на врату чобанову звизне, а змије се све одмах расплету. Онда змија рече чобану:

– Кад дођемо у двор к моме оцу, он ће теби давати шта год заиштеш: сребра, злата и камења драгога, али ти не узимај ништа, него ишти *немушти* језик. Он ће се дуго тазетати, али ће ти најпосле опет дати.

У томе дођу у двор к оцу, и отац плачући запита змију:

– За Бога, синко! где си?

А она му каже све по реду како је био опколио пожар и како је чобан избавио. Онда цар змијињи рече чобану:

– Шта ћеш да ти дам за то што си ми сина избавио?

Чобан одговори:

– Ништа друго не ћу, него да ми даш немушти језик.

А цар рече:

– Није то за тебе, јер да ти то дам, па да коме кажеш, ти би одмах умро, него ишти друго штагод хоћеш, даћу ти.

На то му чобан одговори:

– Ако ћеш ми што дати, дај ми немушти језик, ако ли ми то не даш, а ти с Богом остај! мени друго не треба ништа.

Па пође да иде. Онда га цар врати натраг говорећи му:

– Стани! ходи овамо, кад баш то хоћеш. Зини.

Чобан зине, а змијињи му цар плуне у уста, па му рече:

– Сада ти плуни мени у уста.

Чобан му плуне у уста, а змијињи цар опет чобанину.

И тако три пута плуну један другоме у уста, па му онда змијињи цар рече:

– Сад имаш немушти језик. Иди с Богом, али за главу своју ником не казуј, јер ако кажеш комегод, одмах ћеш умрети.

Чобан пође кроз шуму, и идући чујаше и разумеваше све што говоре тице и траве и све што је на свету. Кад дође к овцама и нађе их све на броју и на миру, леже мало да се одмори. Тек што легне, али долете два гаврана те падну на једно дрво и почну се разговарати својим језиком говорећи:

– Кад би знао овај чобан, овде где лежи оно црно шиљеже има у земљи пун подрум сребра и злата.

Чобан кад чује то, отиде своме господару те му каже, а господар дотера кола, па откопају врата од подрума и крену благо кући. Овај је господар био поштен човек, па све благо даде чобану говорећи му:

– Ево, синко, ово је све твоје благо, то је теби Бог дао. Него ти начини себи кућу, па се жени, те живи с отим благом.

Чобан узме благо, начини кућу и оженивши се стане живети, и мало по мало изиђе он најбогатији човек не само у ономе селу него у свој околини није га било. Имао је свога овчара, говедара, коњушара, свињара, многу имовину и велико богатство. Једном лицем на Божић рече он својој жени:

– Спреми вина и ракије и свега што треба, па ћемо сутра ићи на салаш да носимо пастирима нека се и они провеселе.

Жена га послуша и уради све како је заповедио. Кад сутрадан отиду на салаш, онда газда у вече каже свима пастирима:

– Сад сви скупите се, па једите и пијте и веселите се, а ја ћу бити код стоке сву ноћ.

И тако газда отиде и остане код стоке. Кад је било око поноћи, али курјаци заурлају, а пси залају: курјаци говоре својим језиком:

– Можемо ли доћи да учинимо штету, па ће бити меса и вама?

А пси одговарају својим језиком:

– Дођите да бисмо се и ми најели!

Али међу псима бијаше један матори пас који само још два зуба имадијаше у глави. Онај матори пас стане говорити курјацима:

– Тамо њима то и то! Док су још ова два зуба мени у глави, не ћете ви учинити штете моме господару.

А то газда све слуша и разуме што они говоре. Кад јутру сване, онда газда заповеди да све псе потуку само онога маторога пса да оставе. Слуге стану говорити:

– За Бога, господару, штета је!

А газда им одговори:

– Што рекох то да учините.

Па се оправи са женом кући, и пођу на коња: под њиме бијаше коњ, а под женом кобила. Идући тако човек измакне напред, а жена заостане. Онда коњ под човеком зарже: коњ вели кобили:

– Хајде брже! што си остала!

А кобила одговара:

– Е, ласно је теби: ти носиш једнога господара, а ја троје: носим газдарицу, и у њој дете, па у себи ждребе.

На то се човек обазре и насмеје, а жена то опази, па брже ободу кобилу и стигне човека, па га запита зашто се насмеја. Он јој одговори:

– Ни за што, само онако.

Али жени не буде то доста, него салети мужа да јој каже зашто се насмејао. Он се стане бранити:

– Прођи ме се, жено, Бог с тобом! што ти је? не знам ни сам.

Али што се он више брањаше, она све више наваливаше на њ да јој каже за што се насмејао. Најпоследње јој човек рече:

– Ако ти кажем, ја ћу одмах умрети.

Она опет ни за то не марећи, једнако навали говорећи да друкчије не може бити него да јој каже. У том дођу кући. Одседнувши с коња, човек одмах наручи мртвачки сандук, и кад буде готов, метне га пред кућу па каже жени:

– Ево сад ћу лећи у сандук, па да ти кажем зашто сам се насмејао; али како ти кажем, одмах ћу умрети.

И тако легне у сандук, па још једанпут обазре се око себе, кад али онај матори пас дошао од стоке и сео му чело главе па плаче. Човек опазивши то рече жени:

– Донеси један комад хлеба те подај томе псу.

Жена донесе комад хлеба и баци пред пса, али пас неће ни да гледи, а петао дође и стане кљувати у комад; онда пас рече петлу:

– Несрећо незасита! теби је до јела, а видиш где газда хоће да умре!

А петао му одговори:

– Па нек умре кад је луд. У мене има сто жена, па их свабим све на једно зрно проје кад где нађем, а кад оне дођу, ја га прождерем; ако ли се која стане срдити, ја је одмах кљуном; а он није вредан једну да умири.

Кад то човек чује, он устане из сандука, па узме батину и дозове жену у собу:

– Ходи, жено, да ти кажем.

Па све батином по њој:

– Ето то је, жено! Ето то је, жено!

И тако се жена смири и никад га више не запита да јој каже зашто се смејао.